

ktorí sa v bezpečnostnej službe osvedčili a podmienkam vyhovujú, majú byť prevzatí do Národnej bezpečnosti. Okrem toho môžu si obce niektorých milicistov prevziať do svojich služieb na robenie poriadkovej služby. Takíto obecní zamestnanci ale nebudú mať právo na nošenie zbrane.

Toto rozhodnutie Vám dávame na vedomie s tým, aby ste o ňom upovedomili tiež jednotlivé okresné a miestne národné výbory.

Šéf prezídia.
Podpis.

ASNR Bratislava. Košice 1945, čj. 185/1945-prez. Průpis.

[191]

1945, 30. březen. Spiš. — Přípis Spišské sídelní kapituly Slovenské národní radě s provokativní žádostí o vysvětlení záležitosti biskupa Vojtaššáka.¹

Sídelná kapitula biskupstva spišského bola upovedomená J. E. p. biskupom spišským o obsahu prípisu, ktorým P. T. Povereníctvo pre veci vnútorné v Košiciach čís. 44/1945 zo dňa 23. marca 1945 vyzvalo J. E. Jána Vojtaššáka, biskupa spišského, v mene SNR, aby z dôvodov štátnej bezpečnosti a konsolidácie pomerov behom týždňa opustil svoje biskupské sídlo a

Slovensku a stále vyvíjely činnosť v oblasti východného Slovenska, trebaže tu národná bezpečnosť bola již organizovaná.

Ještě oběžník pověřenectva vnitř z 29. 5. 1945, adresovaný všem ONV a OSK, připouští existenci národních milicí, třebaže jen jako pomocných orgánů národních výborů, event. i orgánů NB. V oběžníku se o tom říká: „Národní milícia, tam kde je aktivovaná, je len pomocným orgánom MNV a ONV a podľa ich pokynov vykonáva iba miestne služby a úlohy, najmä udržovanie poriadku v mieste svojej pôsobnosti. Trestné činy môžu vyšetřovať len orgány NB, ktoré sú odborne školené pre bezpečnostne-kriminálnu službu. Členovia Národných milíc môžu byť iba pribraní na výpomoc, nikdy však nemôžu vyšetřovať trestné činy bez orgánov NB. Členovia Národných milíc národnosti slovenskej, českej a ukrajinskej môžu pri výkone služby nosiť zbraň.“ (ŠSÚA Bratislava, PV, II. odbor, č. 565/1945. Podtrženo editory.)

Citovaný oběžník byl v zjevném rozporu např. s rozkazem velitelství Národní bezpečnosti pro střední Slovensko z 15. 5. 1945, které nařídilo velitelům NB, aby v dohodě a za účasti předsedů MNV anebo jejich zástupců rozpustili a odzbrojili milici v celé Středoslovenské oblasti a zbraně uskladnili na stanicích NB. (OA B. Bystrica, pob. Brezno n/Hr., f. ONV Brezno, č. 1966/1945.)

Poslední tečku za milicemi měl učinit oběžník pověřenectva vnitř z 6. 8. 1945, který ukládal ONV a OSK, aby rozpustili milici tam, kde je ještě v činnosti a zbraně uložili na nejbližší stanici NB. (ŠSÚA Bratislava, PV, II. odbor, č. 565/1945.) Ještě v listopadu 1945 přicházely pověřenectvu vnitř hlášení ONV o tom, že v okrese je už milice rozpuštěna. A z Brezna nad Hronom přišlo dokonce oznámení, že národní milice v obcích Šumiac, Pohorelá a Závadka nad Hronom odepřela odevzdat zbraně, odůvodňujíc svůj postoj tím, že „v okolitých horách ponevieraajú sa nezodpovedné živly, proti ktorým tieto zbrane potrebujú za účelom ochrany obyvateľstva.“ (OA B. Bystrica, pob. Brezno n/Hr., f. ONV Brezno, č. 1966/1945.)

¹ Ján Vojtaššák, vysoký hodnostár tzv. slovenského štátu, byl typickým představitelem kolaborantské části slovenského katolického kléru.

Slovenský katolicismus a především jeho vedoucí ideově politická složka — katolická hierarchie, pomáhal již v předmnichovské republice budovat luďácké hnutí, účastnil se na rozbití republiky a byl po celých šest let nejspolehlivější oporou klerofašistického režimu. Právě v tomto období, za slovenského státu zasahoval katolický klérus do všech oblastí politického, hospodářského a kulturního života. Katoličtí kněží a církevní hodnostáři zasedali v orgánech Hlinkovy strany i fašistických orgánech státních odshora až dolů, byli členy Státní rady, poslanci slovenského sněmu, župními a okresními předsedy Hlinkovy strany, tajemníky, předsedy, funkcionáři, duchovními rádci a členy Hlinkovy strany, Hlinkovy gardy, Hlinkovy mládeže a řady dalších institucí. Spojitost a spolupráce katolické církve s tisouským režimem byla symbolicky vyjádřena v osobě „presidenta“ J. Tisa. Katolický klérus, zejména vysoký, ochotně a při každé příležitosti dokazoval věrnost a oddanost svému „vůdci“. Proto později, po válce, to byli rovněž představitelé slovenského katolicismu a mezi nimi především biskupové, kdož vyvinuli maximální úsilí, aby zachránili Tisa jako symbol luďáckého režimu a ideologie, jako představitele kompromitované části kléru.

odišiel do bisk. kláštora v Štiavniku a aby správu biskupstva odovzdal podľa cirkevných predpisov osobe na to povolanej.²

Sídelná kapitula na svojom zasadnutí zo dňa 30. marca t. r. po prejednaní uvedeného prípisu usniesla sa, že pri zdôraznení svojcej občianskej lojality a všetkej úcty voči rozhodnutiu P. T. Slovenskej národnej rady podľžnej, dovolí si P. T. Slovenskú národnú radu uctivo požiadať o nasledovné:

V záujme uspokojenia duchovenstva a veriaceho ľudu diecezy bolo by žiaducné, keby P. T. Slovenská národná rada lás. sdelila Sídelnej kapituli tie dôvody a pohnútky, či už štáto-bezpečnostné alebo kánonické, ktoré SNR viedly k vydaniu spomenutého prípisu, týkajúceho sa odstránenia p. biskupa diec. zo sídla jeho pôsobenia.

Keďže ide o vec cirkevnú, ktorá sa týka jednak diecezy, jednak kapituly, prosíme o čím-skoršiu láskavú odpoveď.

S hlbokou úctou

L. S. Spišská sídelná kapitula

Spišská sídelná kapitula:

(7 nečit. podpisů)

ASNR Bratislava. Košice 1945, čj. 601/45. Orig. — Téz V. Prečan, Slovenský katolicizmus pred februárom 1948, Bratislava 1961, s. 229—230.

[192]

1945, 31. březen. Poprad. — *Oběžník oblastního sekretariátu Komunistické strany Slovenska okresním tajemníkům s pokyny o nejbližších úkolech stranických organizací na osvobozeném území.*¹

Už uplynulo viacej ako dva mesiace od doby, kedy sme boli oslobodení Červenou armádou, už mnoho týždňov máme možnosť slobodne a legálne pracovať a organizovať sa, a predsa na mnohých miestach našej oblasti nie je táto možnosť dostatočne využitá. Zvláštnu pozornosť

² Vysvětlení postupu pověřenectva pro vnitřní věci je obsaženo v odpovědi SNR Spišské kapitule ze dne 5. 5. 1945 (viz dokument čís. 254).

¹ Dobrý přehled o stavu KSS v popradské oblasti a o tom, jak byly plněny základní úkoly, vytyčené oběžníkem, podává následující zpráva dočasného oblastního tajemníka popradské oblasti o inspekční cestě, podniknuté 10. dubna 1945. Zpráva je ponechána v původním znění, jsou pouze vynechány údaje perzonální povahy:

„Inspekční zpráva z oblasti Poprad, z cesty vykonanej 10. IV. 1945.

Dočasný oblastný tajomník vykonal po celej oblasti inšpekčnú cestu a prehliadol okresy Spišská Nová Ves. Kežmarok, Levoča a Poprad. Pomery na jednotlivých okresoch sú veľmi rozdielne a je možné povedať, že výsledky práce vo väčšej časti závisia od osobnosti okresného tajomníka a jeho iniciatívy. Vcelku trpíme na nedostatok ľudí. Aby sme aktivovali všetkých starých súdruhov a poprípade aj mladších, poslal som a osobne predebatoval obsah obežníka, ktorý prikladám (jde o obežník uvedený jako dokument čís. 192 — pozn. editorů). Na okresoch, okrem popradského, nie je ešte ani kancelárska agenda tak vybudovaná, aby bol zaistený riadny chod spojenia a práce. Podal som všade, kde to pomery vyžadovaly, naliehavé pokyny a súdruhovia už boli aj osobne pozrieť do kancelárie v Poprade na vedenie okresnej agendy. Zatiaľ podávam len všeobecnú charakteristiku jednotlivých okresov, aby ste si mohli utvoriť obraz o stave na oblasti.

Okres Spišská Nová Ves:

2. Pravidelné zprávy, které ste žiadali Vy vo svojom obežníku, ešte nepodali. Vraj nemajú času vybavovať poštu pre same intervencie. Dal som pokyny, ako sa má organizovať práca na okresnom vedení a bolo mi sľúbené, že sa ihneď zjedná náprava. Prikladám jednu informačnú zprávu, ktorú som osobne odtiaľ priniesol.

3. Voľby do ONV neboly ešte prevedené a funkciu ONV vykonáva MNV. V MNV v Novej Vsi máme tieto funkcie: predseda, II. podpredseda, tajomník. Pomer zastúpenia: KSS 25 členov, DS 11 členov. Voľby do ONV sa vykonajú v najkratšom čase. Podľa dohody s DS budeme mať tieto funkcie: predseda, I. podpredseda, tajomník. Pomer zastúpenia: KSS 21, DS 16.

4. V NV po obciach je pomer zastúpenia: KSS 60 %, DS 40 %.

5. Jednotný národný front ešte nie je založený. Ihneď sa prikróčí k jeho založeniu.